

УДК 378.147:[37.011.3-051]:001.895

DOI: 10.31470/2786-6327/2022/1/39-48

Наталія Онищенко

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Університету Григорія Сковороди в Переяславі

Onischenkon@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7794-8949>

Researcher ID: CAJ-2763-2022

(вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав, Київська обл., 08401, Україна)

МОДЕЛЮВАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито сучасні концептуальні засади моделювання процесу підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики. Визначено критерії (мотиваційна і цільова спрямованість, системність знань, усвідомленість власних можливостей, продуктивна технологічність і креативність), структурні компоненти (мотиваційно-орієнтаційний, когнітивно-рефлексивний, креативно-практичний) і показники готовності майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності; основні принципи організації практики, недоліки її проведення, шляхи вдосконалення. Розроблено авторську концепцію професійної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності в процесі педагогічної практики на основі трьох взаємопов'язаних концептів (методологічного, теоретичного, методико-технологічного). Визначено методологічні підходи до проблеми дослідження: системний, діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний, акмеологічний, контекстний, середовищний, студентоцентрований. Запропоновано дві групи педагогічних умов, а саме: організаційно-педагогічні, що відповідають забезпеченню зовнішніх умов організації педагогічної практики, і психолого-педагогічні, що забезпечують внутрішні умови підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики. Розроблено концептуальну модель професійної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності в процесі педагогічної практики. Усі блоки моделі взаємопов'язані, а сама модель стала основою для апробації розвивальної програми формування досліджуваного феномена (аксіологічний, квазіпрофесійний, практичний етапи). Ефективність упровадження розвивальної програми професійної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності в процесі педагогічної практики доведена шляхом порівняння результатів констатувального й формувального експериментів, визначення її позитивної динаміки за допомогою методів математичної статистики.

Ключові слова: професійна підготовка майбутнього педагога до виховної діяльності, інноваційна діяльність у сфері виховання, готовність учителя до інноваційної виховної діяльності, інноваційно-виховна компетентність, інноваційне виховне середовище вищої школи, педагогічна практика, сучасні концептуальні засади моделювання підготовки майбутніх учителів.

Nataliia Onyshchenko

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of General Pedagogy and Higher School Pedagogy, Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav,

Onischenkon@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7794-8949>

Researcher ID: CAJ-2763-2022

(30, Sukhomlynskooho Str., Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine, 08401)

MODELING OF PREPARATION OF FUTURE TEACHERS FOR INNOVATIVE EDUCATIONAL ACTIVITY

The article reveals the modern conceptual principles of modeling the process of preparing future teachers for innovative educational activities in the process of pedagogical practice. Criteria (motivational and target orientation, system of knowledge, awareness of own possibilities, productive manufacturability and creativity), structural components (motivational-orientation, cognitive-reflexive, creative-practical) and indicators of readiness of future teachers for innovative educational activity are determined; basic principles of organization of practice, shortcomings of its implementation, ways to improve. The author's concept of professional training of future teachers for innovative educational activities in the process of pedagogical practice is developed on the basis of three interrelated concepts (methodological, theoretical, methodological and technological). Methodological approaches to the research problem are determined: systemic, activity, competence, axiological, acmeological, contextual, environmental, student-centered. Two groups of pedagogical conditions are proposed, namely: organizational and pedagogical, corresponding to the external conditions of pedagogical practice, and psychological and pedagogical, providing internal conditions for preparing future teachers for innovative educational activities in the process of pedagogical practice. A conceptual model of professional training of future teachers for innovative educational activities in the process of pedagogical practice has been developed. All blocks of the model are interconnected, and the model itself became the basis for testing the development program for the formation of the studied phenomenon (axiological, quasi-professional, practical stages). The effectiveness of the development program of professional training of future teachers for innovative educational activities in the process of pedagogical practice is proved by comparing the results of ascertaining and formative experiments, determining its positive dynamics using the methods of mathematical statistics.

Key words: *professional training of future teachers for educational activities, innovative activities in the field of education, teacher readiness for innovative educational activities, innovative educational competence, innovative educational environment of higher education, pedagogical practice, modern conceptual principles of modeling future teachers' training.*

Постановка проблеми. У законах України «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про інноваційну діяльність», проєкті Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності», Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки та інших нормативно-правових актах наголошується на розвитку наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищенні якості освіти на інноваційній основі, професійному розвитку академічного персоналу вищої школи з використанням інноваційних технологій. Це зумовлює необхідність інноваційної виховної діяльності у закладах загальної середньої освіти та формування готовності майбутніх учителів до сприйняття прогресивних змін, оскільки лише вчитель із творчими здібностями та інноваційним потенціалом здатний до ефективної професійної діяльності. Актуальність теми дослідження зумовлена також тим, що саме педагогічна практика є однією із дієвих форм практичної підготовки у вищій школі, зокрема сприяє ефективному застосуванню знань в освітньому процесі для безпечної життєдіяльності, охорони здоров'я, захисту довкілля, оскільки ґрунтується на професійних знаннях, забезпечує оволодіння способами планування, організації й здійснення майбутньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній педагогіці приділяється велика увага освітній інноваційній діяльності, зокрема теоретичним питанням педагогічної інноватики (Л. Ващенко, І. Гавриш, Л. Даниленко, В. Доучаєва, К. Завалко, О. Ігнатівич, С. Лісова, О. Огієнко та ін.), інноваційним педагогічним технологіям (І. Дичківська, Т. Дем'янюк, О. Дубасенюк, Л. Іванечко, Г. Кособуцька, С. Моїсеєв, Н. Савінова, О. Шапран та ін.), упровадженню педагогічних технологій у практику роботи закладів вищої освіти (А. Алексюк, І. Богданова, П. Воловик, В. Зайцев, Н. Заячківська, О. Пехота, Г. П'ятакова,

Г. Селевко, С. Сисоева та ін.). Різні аспекти організації і проведення педагогічної практики розглядаються у працях зарубіжних науковців (М. Azzi, М. J. Jacobson, Н. Kwiatkowska, J. Lee, Т. Lewowicki, Н. Lossman, S. Pathak, Н.-J. So, Т. Teo, R. H. P. Cheung та ін.).

Усі вищезазначені наукові праці становлять безсумнівний вклад у вирішення проблеми дослідження, проте вони не розв'язують тих завдань, що стосуються обґрунтування концептуальних засад моделювання ефективної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики. Особлива увага саме до інноваційної виховної діяльності зумовлена також тим, що ця проблема для будь-якого суспільства була й залишається актуальною, адже універсальної формули успішного виховання не знайдено, пошуки оптимальних шляхів здійснення виховного процесу тривають.

Метою статті є розкриття сучасних концептуальних засад моделювання процесу підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пріоритетним напрямом професійної підготовки сучасного вчителя є процес виховання, який спрямований на розвиток педагога-професіонала із високим рівнем культури, широким колом інтересів і вмінь, інноваційним особистісним світоглядом і сформованими професійними якостями. На сучасному етапі розвитку вищої освіти процес професійної підготовки майбутнього вчителя складається із таких основних компонентів: загальна підготовка (методологічно-розвиваюча); спеціально-професійна (психолого-педагогічна, методична); особистісна підготовка (самовиховання особистості майбутнього педагога, його самовизначення). Зрозуміло, що важливе місце в змісті професійної підготовки вчителів належить дисциплінам психолого-педагогічного і методичного циклів. Виділяємо окремо загальну педагогічну підготовку як елемент базової, спеціально-професійної та особистісної підготовки майбутнього педагога.

Професійну підготовку майбутнього педагога до виховної діяльності ми розглядаємо як процес отримання ним теоретичних знань, практичних умінь і навичок із психолого-педагогічних дисциплін, педагогічної практики і виховних заходів, що характеризується певним рівнем розвитку особистості у системі різноманітних взаємодій, взаємовідносин в аудиторній і позааудиторній роботі.

Результатом професійної підготовки майбутнього педагога до виховної діяльності є його готовність до цього виду діяльності. У останні роки в науковій літературі психолого-педагогічного спрямування все частіше зустрічаються поняття «інноваційна спрямованість діяльності», «інноваційна виховна діяльність». Різні аспекти інноваційної педагогіки висвітлюються у працях таких вчених як Л. Даниленко, В. Докучаєва, Н. Ріпний, В. Химинець, В. Ягоднікова, W. Helsper, F.-U. Kolbe та ін.

Отже, можна зробити висновок, що інноваційна педагогічна діяльність спрямована на створення цінностей, важливих для формування особистості. Характерним для інноваційної педагогічної діяльності є творчий підхід до справи, генерування нових ідей, ефективне проведення експериментальних досліджень, втілення інновацій у педагогічну практику.

Таким чином, у нашому дослідженні інноваційну діяльність у сфері виховання розглядаємо як цілеспрямовану творчу діяльність щодо вдосконалення і оновлення практики виховної роботи шляхом створення, розповсюдження та освоєння нових ефективних методів і технологій виховання.

Для нашого дослідження має значення інноваційна компетентність майбутнього вчителя. Теоретико-методологічні аспекти вивчення інноваційної компетентності наведені в працях таких вчених як І. Гавриш, І. Дичківська, В. Докучаєва, Н. Клокар, Є. Макагон, О. Подимова, В. Сластьонін, Н. Федорова та ін. Створення виховного середовища передбачає внутрішні процеси, пов'язані з вибором пріоритетів педагогічної діяльності, і зовнішні, що передбачають освоєння спільнотою вихованців та дорослих оточуючого середовища (Жаровська, 2016: с. 64). Таким чином, виховне середовище повинно мати творчу спрямованість, спиратися на внутрішні і зовнішні процеси його організації, створювати передумови для самореалізації, саморозвитку

особистості і підвищення рівня її моральної вихованості. У нашому дослідженні інноваційне виховне середовище вищої школи розглядаємо як систему об'єктивних зовнішніх впливів і духовно-матеріальних умов формування особистості в закладі вищої освіти, що відкриває нові можливості для організації виховної роботи, самореалізації, самовдосконалення студентів, розвитку їх особистісних і професійних якостей.

Підсумовуючи сказане вище, пропонуємо авторське визначення поняття «інноваційно-виховна компетентність» – це інтегрована особистісна якість майбутніх учителів, що проявляється у готовності до інноваційної виховної діяльності від прогнозування до впровадження нововведень на основі сформованої у них системи мотивів, знань, умінь, навичок, професійно-особистісних якостей, досвіду виховної роботи.

Щодо компонентних складових готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності як конкретне узагальнення можна запропонувати судження В. Харагірло: «За структурою це складне інтегративне утворення, що охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу. Джерела готовності до інноваційної діяльності сягають проблематики особистісного розвитку, професійної спрямованості, професійної освіти, виховання й самовиховання, професійного самовизначення педагога» (Харагірло, 2018: с. 34). Отже, ґрунтовний аналіз компонентного складу готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності доводить, що всі вчені у структурі досліджуваного феномена виділяють мотиваційну складову, або мотиваційно-аксіологічний, мотиваційно-орієнтаційний чи ціннісно-мотиваційний компоненти. У більшості структур також присутні операційний компонент, або пізнавально-операційний, операційно-діяльнісний, змістовно-операційний, що вказує на володіння майбутніми вчителями способами і прийомами діяльності, необхідними знаннями, навичками, вміннями; оцінний, або рефлексивно-аналітичний, оцінно-результативний, оцінно-рефлексивний, який передбачає здатність до рефлексії інноваційної педагогічної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки. Менш поширеними в структурі готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності є когнітивний, або змістовий, когнітивно-інформаційний; вольовий чи емоційно-вольовий компоненти. У деяких авторів присутні в якості структурних складових такі компоненти досліджуваної дефініції як психофізіологічний, науково-дослідницький, креативний.

Готовність учителя до інноваційної виховної діяльності ми визначаємо особливим станом особистості, який відображує його професійні знання, вміння та навички, загальну культуру, ціннісні орієнтації та морально-психологічну готовність для ефективного забезпечення виховної діяльності в закладах освіти.

На основі аналізу наукових праць українських (О. Бабенко, Т. Белан, А. Волощук, Т. Денищич, Н. Загрязкіна, Ю. Іванова, Н. Казакова, Г. Кіт, М. Козій, Г. Корхова, Н. Ляшова, Л. Надкернична, У. Новацка, О. Олексюк, С. Помирча, В. Проскурін та ін.) і зарубіжних (М. Azzi, (М. J. Jacobson, Н. Kwiatkowska, J. Lee, Т. Lewowicki, Н. Lossman, S. Pathak, Н.-J. So, Т. Тео, R. Н. Р. Cheung) учених нами визначено, що діяльність студентів у період педагогічної практики є аналогом професійної діяльності вчителя, вона організовується у реальних умовах роботи освітніх закладів.

К. Діхнич констатує, що поняття «практика» походить від грецького слова «праксіс» і в перекладі означає «діяння», «активність», «діяльність». Філософи доводять, що практика повинна бути відокремлена від такої більш широкої категорії як діяльність, оскільки діяльність є практикою лише тоді, коли в ході її здійснення народжуються знання або перевіряється їхня істинність (Діхнич, 2018: с. 35). Отже, походження слова «практика» засвідчує його діяльнісний і активний характер.

Педагогічна практика, як зазначається у термінологічному словнику «Педагогічна інноватика», «невід'ємна складова освітньо-професійних і освітньо-наукових програм підготовки фахівців педагогічних спеціальностей, що спрямована на формування загальних і фахових компетентностей здобувачів вищої освіти, закріплення теоретичних знань, набуття і

удосконалення практичних умінь і навичок» (Педагогічна інноватика, 2019: с. 244). Таким чином, у довідковій літературі поняття «педагогічна практика» тлумачиться як складова освітньо-професійних і освітньо-наукових програм, освітнього процесу вищої школи. Отже, педагогічна практика виступає певною формою організації професійної підготовки майбутніх учителів, що передбачає закріплення теоретичних знань, набуття й удосконалення практичних умінь і навичок, формування певних компетентностей, виховання професійно значущих якостей, а також – самовдосконалення.

Під час проходження педагогічної практики в студентів формуються різні вміння і навички, а саме: конструктивні (планування роботи; вибір ефективних методів і форм виховного впливу); комунікативні (гармонійна комунікативна взаємодія із оточуючими людьми), організаторські (залучення студентів до різних видів діяльності й організації діяльності колективу), дослідницькі (критично оцінювати здобуті наукові результати та визначати перспективи організації дослідження); реалізуються можливості осмислення педагогічних явищ і фактів, закономірностей і принципів навчання і виховання, оволодіння професійними вміннями, досвідом практичної діяльності. Зазначено, що саме під час проходження педагогічної практики студенти вперше починають ідентифікувати себе з соціальною роллю «вчитель» та набувають навичок самостійної роботи в школі.

Нами у дослідженні виокремлено принципи організації педагогічної практики – педагогічна спрямованість, комплексний характер, диференціація й індивідуалізація, етапність і безперервність, наступність і систематичність, креативність і співтворчість, адекватність оцінювання, рефлексивність, результативність, що визначають її ефективність і успішне проведення.

Педагогічна практика у закладах вищої освіти є тривалою та безперервною, що забезпечує фундамент для формування основних педагогічних умінь і навичок у майбутніх учителів та виконання таких функцій: адаптаційної (ознайомлення студентів із різними типами загальноосвітніх навчальних закладів, особливостями навчально-виховної роботи з учнівською молоддю); навчальної (актуалізація, поглиблення та застосування теоретичних знань, формування педагогічних умінь і навичок); виховної (формування позитивної мотивації до педагогічної професії, професійно значущих якостей особистості вчителя, розуміння необхідності самоосвіти та самовиховання); розвивальної (розвиток педагогічних здібностей студентів, педагогічного мислення); діагностичної (перевірка рівня особистісних і професійних якостей майбутнього вчителя, професійної придатності та готовності до педагогічної діяльності).

У контексті моделювання процесу підготовки майбутніх учителів нами у дослідженні визначено критерії, структурні компоненти і показники готовності майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності, а саме: критерії – мотиваційна і цільова спрямованість, системність знань, усвідомленість власних можливостей, продуктивна технологічність і креативність; структура досліджуваного феномена – мотиваційно-орієнтаційний компонент (спрямованість на освоєння інновацій; потреба в саморозвитку в виховній сфері); когнітивно-рефлексивний компонент (знання та розуміння сутності, специфіки інноваційної виховної діяльності; здатність до рефлексії інноваційної педагогічної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки), креативно-практичний компонент (уміння і навички володіння технологіями інноваційної педагогічної діяльності; накопичення досвіду виховної роботи у процесі педагогічної практики; здатність до оригінального розв'язання виховних ситуацій).

Ґрунтуючись на гуманістичній парадигмі та враховуючи здобутки сучасної теорії і методики професійної освіти нами визначено такі методологічні підходи до підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики, які забезпечують оптимізацію цього процесу, а саме: системний, діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний, акмеологічний, контекстний, середовищний, студентоцентризований.

У дослідженні нами запропоновано дві групи педагогічних умов, а саме: організаційно-педагогічні, що відповідають забезпеченню зовнішніх умов організації педагогічної практики і психолого-педагогічні, що забезпечують внутрішні умови підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики.

До організаційно-педагогічних умов формування досліджуваного феномена нами віднесено наступні: збільшення тривалості практики підготовки майбутніх учителів під патронатом досвідчених наставників; запровадження у процес професійної підготовки дуальної форми навчання; удосконалення програмно-методичної складової професійної підготовки майбутніх учителів; посилення зв'язків між вищою й середньою школами, і роботодавцями у процесі проходження практики; запровадження проходження практики студентами бакалаврату в одному освітньому закладі.

До групи психолого-педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики нами зараховано такі положення: актуалізація ціннісно-мотиваційної сфери студентів на освоєння інновацій і успіх у майбутній виховній діяльності; забезпечення інтегрованого практико-орієнтованого і виховного характеру змісту процесу професійної підготовки майбутніх учителів, можливість підвищення їх рівня знань за рахунок вибіркового навчальних дисциплін; розвиток рефлексивного усвідомлення студентами готовності до майбутньої виховної діяльності в процесі практичної підготовки; наближення професійної підготовки майбутніх учителів до реальних умов майбутньої педагогічної діяльності на основі активного застосування особистісно і практико-орієнтованих педагогічних технологій; активізація проходження різних видів педагогічної практики, врахування результатів виробничої практики під час державної атестації випускників.

У процесі дослідження пропонуємо концептуальну модель професійної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності в процесі педагогічної практики (рис. 1).

Розроблена модель виступає умовною схемою цілеспрямованого формування готовності майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності на основі таких базових цінностей: любов до людей (гуманність); повага людської гідності; доброта і милосердя; справедливість і взаєморозуміння, моральна активність, партнерство. Модель складається із трьох блоків: методологічно-цільового, процесуально-технологічного та діагностично-результативного.

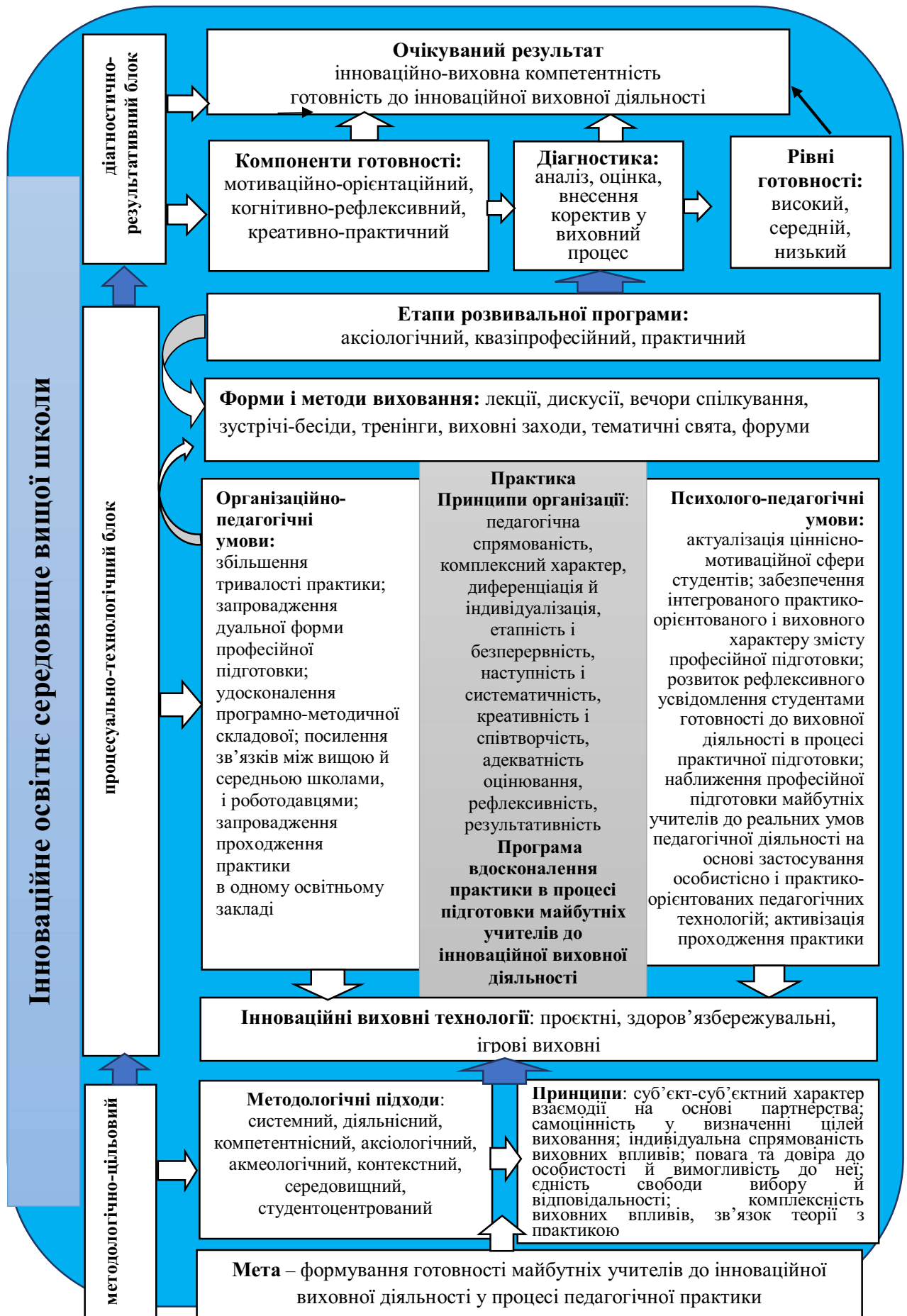

Рис. 1. Концептуальна модель професійної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики.

Взаємодія вказаних блоків у інноваційному освітньому середовищі спроектована як цілеспрямований і послідовний вплив на ефективність професійної підготовки майбутніх учителів через поєднання взаємопов'язаних складників: мети; методологічних підходів, принципів дослідження; педагогічних умов (організаційно-педагогічних, психолого-педагогічних), організації педагогічної практики на основі конкретних принципів, методико-технологічного інструментарію організації виховної діяльності студентів (інноваційні виховні технології, форми і методи виховання, етапи проведення розвивальної програми формування досліджуваного феномену; критерії і показники готовності майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності та її рівні, що визначені на основі діагностики; досягнення прогнозованого результату). Усі блоки моделі – взаємопов'язані, а сама модель стала основою для апробації розвивальної програми формування досліджуваного феномена.

Дослідно-експериментальна робота з підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики нами проводилася на базі Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Мукачівського державного університету. Експериментальною роботою було охоплено 398 майбутніх учителів, 203 вчителів закладів загальної середньої освіти, 120 викладачів закладів вищої освіти. Усього у дослідженні на різних етапах брали участь 721 особа.

Відповідно до структури досліджуваного феномена було підібрано діагностичні методики для визначення рівнів сформованості готовності майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності: при дослідженні мотиваційно-орієнтаційного компонента (спрямованість на освоєння інновацій; потреба в саморозвитку в виховній сфері) використано «Методику вивчення мотиваційного профілю особистості (Ш. Річі і П. Мартін), «Діагностику реалізації потреби у саморозвитку» (М. Фетіскін, В. Козлов, Г. Мануйлов); когнітивно-рефлексивного компонента (знання та розуміння сутності, специфіки інноваційної виховної діяльності; здатність до рефлексії інноваційної педагогічної діяльності, самоконтролю та професійної самооцінки) – застосовано авторську діагностичну методику «Знання виховних особливостей впливу на школярів»; «Діагностику сформованості педагогічної рефлексії» (О. Калашнікової); креативно-практичного компонента (уміння і навички володіння технологіями інноваційної педагогічної діяльності; накопичення досвіду виховної роботи в процесі педагогічної практики; здатність до оригінального розв'язання виховних ситуацій) – використано авторський опитувальник «Педагогічна практика очима студентів», результати оцінювання педагогічних практик, діагностичну методику «Ваш творчий потенціал» (модифікований варіант тесту С. Медніка).

Визначені показники обумовили високий, середній і низький рівні сформованості готовності майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності.

Розвивальна програма формування досліджуваного феномена реалізовувалася в експериментальних групах в три етапи: аксіологічний етап – формування ціннісних орієнтацій майбутніх учителів, їх мотивації; квазіпрофесійний етап – професійна підготовка майбутніх учителів у педагогічних закладах вищої освіти зі застосуванням виховних ситуацій, що наближують процес навчання до професійної діяльності; практичний етап – організація і ефективно проведення різних видів педагогічних практик.

Зокрема, на аксіологічному етапі розвивальної програми нами використовувалися різні методи і форми роботи, а саме: вправи щодо розвитку ціннісно-мотиваційної сфери студентів («Відчуття потоку», «Джерела і пішаки», «Створення нарису-самохарактеристики», «Правила створення нарису фіксованої ролі», «Без маски»); конкурси професійної майстерності («Я у професії», «Мій виховний потенціал», «Кращий за фахом», «Сходінками до педагогічної майстерності» тощо); інтелектуальні ігри («Щасливий випадок», «Що? Де? Коли?», «Відгадай мелодію»); творчі конкурси («Наші таланти», «День професії», неділя музики, конкурси кращого малюнку); різнопланові проекти розв'язання нагальних проблем у студентському молодіжному середовищі (з екології, зі здорового способу життя, зайнятості молоді, покращення побутових умов проживання в гуртожитках); організація та проведення теоретичних і науково-практичних

конференцій, тематичні «круглі столи»; організація конкурсів, фестивалів, соціальних акцій; співпраця органів студентського самоврядування різних вітчизняних і зарубіжних закладів вищої освіти (проведення наукових конференцій, вивчення досвіду роботи, організація спільних заходів – літні школи, освітні проекти) тощо.

Другий – квазіпрофесійний етап розвивальної програми професійної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики передбачав використання у педагогічних закладах вищої освіти виховних ситуацій, що наближують процес навчання до професійної діяльності, сучасних виховних технологій, оновлення змісту освітніх програм тощо. Розвивальна програма професійної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності включала рольові і ділові ігри («Загальношкільні батьківські збори», «Педагогічний консилиум», «На педагогічній раді», «Учнівський концерт», «В оздоровчому таборі»); «ток-шоу» та ігрові дискусії («Виховні поради для учнів», «Методичні рекомендації для батьків у вихованні дітей», «Виховний марафон»); квести (реальні, персональні, сіті-квести, екшн-квести, квести-перформанси); проектні технології (творчі, дослідницькі, телекомунікаційні, інформаційні); інтерактивні технології («Зміни позицію», «Безперервна шкала думок», «Коло ідей», «Метод ПРЕС», «Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу», «Дебати», «Снігова куля», «Зроби логічний висновок»); здоров'язбережувальні технології (залучення студентів до спортивних секцій та гуртків, організація спортивних змагань, проведення «Днів здоров'я», «Тижнів здорового способу життя», заходів боротьби з палінням, з туберкульозом, з наркоманією та СНІДом); тренінгові вправи («Я – реальний і Я – ідеальний», «Людина на своєму місці», «Життєвий та професійний кодекс педагога») тощо.

На практичному етапі розвивальної програми здійснювалася робота щодо безпосередньої організації і проведення різних видів педагогічних практик.

Таким чином, отримані емпіричні результати після проведення формуального експерименту засвідчили несуттєву динаміку високого, середнього й низького рівнів прояву готовності майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності в контрольних (відповідно від 11,93 %, 58,72 % і 29,35 % до 13,30 %, 62,38 % і 24,32 %) і суттєву – в експериментальних (відповідно від 10,56 %, 58,33 % і 31,11 % до 23,33 %, 61,11 % і 15,56 %) групах. Результативність реалізованої на практиці моделі і розвивальної програми формування готовності майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності доведена статистичними методами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у нашому дослідженні подано нове розв'язання, сучасне узагальнення й авторське сприйняття проблеми підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики на основі обґрунтування її концептуальних засад. Зокрема, вивчення наукової літератури з теми дослідження дало змогу здійснити ґрунтовний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх учителів та здійснити авторське тлумачення таких понять «професійна підготовка майбутнього педагога до виховної діяльності», «інноваційна діяльність у сфері виховання», «готовність учителя до інноваційної виховної діяльності», «інноваційно-виховна компетентність». У роботі виокремлено критерії, структурні компоненти, показники та охарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики. З'ясовано сучасні принципи організації педагогічної практики як передумови ефективної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності; охарактеризовано інноваційне виховне середовище закладу вищої освіти та визначено його основні елементи. Обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики; розроблено та експериментально апробовано концептуальну модель і розвивальну програму підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики та доведено результативність професійної підготовки майбутніх учителів до інноваційної виховної діяльності у процесі педагогічної практики. Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми дослідження. Перспективним може бути дослідження формування готовності до інноваційної виховної діяльності майбутніх учителів різних спеціальностей.

Список використаних джерел і літератури

1. Діхнич К. (2018). Педагогічна практика майбутніх учителів початкової школи в умовах реалізації концепції Нової української школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 4 (78). С. 32–43.
2. Жаровська О. П. (2016). Освітньо-виховне середовище педагогічного університету як засіб патріотичного виховання майбутніх педагогів. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Серія: Психологія. Педагогіка. № 26. С. 63–67.
3. Педагогічна інноватика: термінологічний словник (2019) / авт. кол. за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький (Київ. обл.): Домбровська Я. М. 384 с.
4. Харагірло В. (2018). Сутність і структура готовності до інноваційної діяльності педагогічних працівників закладів професійно-технічної освіти. *Імідж сучасного педагога*. № 1 (178). С. 34–38.

References

1. Dikhnych, K. (2018). *Pedahohichna praktyka maybutnikh uchyteliv pochatkovoyi shkoly v umovakh realizatsiyi kontseptsiyi Novoyi ukrayins'koyi shkoly* [Pedagogical practice of future primary school teachers in the conditions of realization of the concept of the New Ukrainian school]. *Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyini tekhnolohiyi – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 4 (78), 32-43 [in Ukrainian].
2. Zharovska, O. P. (2016). *Osvitn'o-vykhovne seredovyshche pedahohichnoho universytetu yak zasib patriotychnoho vykhovannya maybutnikh pedahohiv* [Educational environment of the Pedagogical University as a means of patriotic education of future teachers]. *Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka – Pedagogical education: theory and practice*. Seriya: Psykholohiya. Pedahohika, 26, 63-67 [in Ukrainian].
3. *Pedahohichna innovatyka* [Pedagogical innovation] (2019): terminolohichnyy slovnyk / avt. kol. za zah. red. O. I. Shapran. Pereyaslav-Khmel'nyts'kyi (Kyiv. obl.): Dombrovs'ka Ya. M. [in Ukrainian].
4. Kharahirlo, V. (2018). *Sutnist' i struktura hotovnosti do innovatsiyanoi diyal'nosti pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv profesiyno-tekhnichnoyi osvity* [The essence and structure of readiness for innovative activity of pedagogical workers of vocational education institutions]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – The image of a modern teacher*, 1 (178), 34-38 [in Ukrainian].